

ZŠ Jižní IV 1750/10, 141 00 Praha 4 - Záběhlice

Základní škola s osmaosmdesátiletou tradicí v zástavbě funkcionalistického Spořilova v Praze 4 nevytváří specializované třídy. Škola podporuje jazykové vzdělávání, dramatickou, osobnostní a sociální výchovu. Její kapacita 850 žáků je dnes ve 30 třídách využívána 790 žáky. Za posledních pět let se počet dětí s odlišným mateřským jazykem téměř ztrojnásobil na současných 45 žáků, nejčastěji jsou zastoupeni žáci s ukrajinštinou.

Naši pedagogové procházeli a postupně procházejí v rámci dalšího vzdělávání školením, týkajícím se začleňování žáků s OMJ a principy práce s nimi ve výuce, ale i kurzy češtiny jako druhého jazyka.

Na škole působí školní poradenské pracoviště, které tvoří dvě výchovné poradkyně, školní psycholožka a zároveň metodik prevence a dále školní speciální pedagožka. Školní poradenské pracoviště tvoří rozsáhlou a systematicky budovanou síť členité podpory a individuálně intenzivní pomoci. Společně s pedagogy a asistenty pedagogů poskytuje tento tým poradenské, podpůrné i nadstandardní služby.

Školní psycholožka zaštiťuje péči o děti s odlišným mateřským jazykem a zároveň pracuje jako metodik prevence sociálně patologických jevů. Začlenění dětí do kolektivů bez znalosti češtiny je velmi náročné a logicky spadá do kompetence školní psycholožky. Poskytuje dětem jistotu neutrálního zázemí, kam se mohou obrátit se svými problémy, a rodičům nabízí možnost konzultovat potíže. Vytváří spolu s třídními učiteli pozitivní sociální klima.

V první fázi zjišťujeme jazykové dovednosti dítěte, ale i rodičů. Dozvídáme se i o jejich začlenění ve společnosti, jejich zaměstnání, případně o jejich přátelích, kteří mohou pomáhat při začlenění do společnosti a osvojování češtiny. Důležitou informací, hlavně pak u dětí věkem spadajících do druhého stupně, je i znalost jiného cizího jazyka, např. angličtiny. Mnohdy se právě jiný cizí jazyk stává prostředkem dorozumívání se spolužáky, ale i s vyučujícími různých předmětů. U nás se povinně žáci učí angličtinu od 1. ročníku, v hodinách zapojujeme do výuky rodilé mluvčí – zahraniční studenty na pražských VŠ. Od 6. ročníku si žáci volí další cizí jazyk z nabídky: francouzština, němčina, ruština a italština.

Zákonným zástupcům je vždy nabídnuta veškerá možná pomoc tak, aby se jejich dítě co nejdříve a bez větších problémů zapojilo do práce ve škole – jedná se o nabídku zájmových útvarů se zaměřením na český jazyk (seminář z českého jazyka, čeština pro cizince), seznámení se spolky jako je META, INBÁZE a Integrační centrum Praha. Máme připravené základní dokumenty v jazykových mutacích. Program školy nazvaný „manuál pro rodiče“ máme kromě

české verze i v ruštině a ukrajinštině, plánujeme i další překlady. Rodičům pak dáváme i českou verzi. Rodičům je třeba často pečlivě vysvětlovat způsob práce a některá reálná fakta, která se liší od jejich zvyklostí.

Po úvodním pohovoru dojde k zařazení žáka do příslušné třídy. Žák je obvykle zařazen do ročníku, který následuje po posledním ukončeném v zemi původu (případně jiné zemi). Ve výjimečných případech může být zařazen o ročník níže, pokud je neznalost českého jazyka taková, že by bránila v práci v daném ročníku (vždy po rozhovoru se zákonnými zástupci a jejich souhlasu). Snažíme se neumisťovat děti cizinců se stejným mateřským jazykem do jedné třídy. Máme zkušenost, že tyto děti pak často opouštějí češtinu a komunikují pouze s dětmi, které jejich jazyku rozumí.

Vyučující pak volí takové formy práce, kde žák může ukázat, že látce rozumí, i když není schopen zatím se vyjádřit, např. zjednodušený výklad, opakování nejdůležitějších faktů, pojmů, tištěné zápisy do sešitů atd. Jakmile se třídní učitel, učitel českého jazyka a ostatní vyučující blíže seznámí s úrovní češtiny nového žáka, vypracuje třídní učitel vyrovnávací plán, případně na doporučení poradny vypracuje individuální vzdělávací plán – samozřejmě za přispění všech vyučujících. Vyučující mají možnost využívat výukové programy na PC a další doplňkový materiál.

Od roku 2016 jsme zřídili systematičtější výuku češtiny. Součástí vyrovnávacího plánu u žáků 4. – 9. ročníku bývá i dílčí úprava rozvrhu, kdy na některé předměty není přítomen žák s OMJ s třídním kolektivem, ale odchází do školní knihovny. Zde je některý z pedagogů, který prošel kurzem výuky češtiny jako cizího jazyka a podle plánu s žákem případně s více žáky probírá slovní zásobu, fráze nebo i gramatiku. Po zhruba šesti týdnech dojde k setkání těchto pedagogů, třídního učitele a psycholožky s rodiči a jejich dítětem a zhodnotí, jak se dosud žákovi daří, jaký je další plán a jak pomáhají rodiče. Tato setkání se praktikují pravidelně. Na druhém stupni mají děti kromě češtiny a angličtiny povinnost vybrat si další cizí jazyk. V případě velkých problémů s osvojováním češtiny u dětí s OMJ mohou být uvolněni z těchto hodin a místo toho dostávají hodiny češtiny. U východoslovanských žáků je naopak například ruština prostředkem k lepšímu porozumění češtině. Není vhodné vyčleňovat děti s OMJ z hodin výchov, neboť právě tam mohou zažívat tolik potřebný úspěch a možnost neformální komunikace v češtině, ale třeba i v angličtině, pokud vyučující tento jazyk ovládá.

Se žáky s OMJ v 1. - 3. ročníku je dopoledne práce koncipována primárně v kolektivu. V hodinách, kde je přítomen asistent pedagoga dochází i k jeho využití při docvičování nebo

vysvětlování pojmů. V odpoledních hodinách probíhá kroužek „čeština pro cizince“, který je hrazen z grantu v rámci rozvojových programů MŠMT „Bezplatná výuka češtiny žákům – cizincům“. Tento kroužek navštěvují všechny děti povinně podle rozpisu. Práce byla různorodá přípravou a možnostmi využití pomůcek a učebnic, knih, pracovních sešitů i programů nastavených pro výuku na PC. Žáci měli možnost využít i další učebnice a knihy, které vlastní školní knihovna a pracovní sešity (k tomuto účelu určených). Využívají hry (PEXESO, LEPORELO...), pomocné tabulky (LOGICO PICCOLO), křížovky, bludiště a další pomůcky, které mnohdy vyrábějí sami pedagogové. Bohužel pro starší žáky není k dispozici kvalitní učebnice češtiny jako cizího jazyka.

Celá příprava je zaměřena na pomoc žákům, jejich orientaci, socializaci, integraci a schopnost se dorozumět, dokázat si poradit v běžných situacích.

Pro začlenění cizinců do místní komunity pomáhají i některé projekty. Každoročně v září organizujeme Týden jazyků. V rámci programu EDISON, který zajišťuje mezinárodní studentská organizace AIESEC. Každoročně k nám dorazí až osm studentů z celého světa. Zahraniční hosté představili své země, žáci tak získali mnoho zajímavých informací o geografických podmínkách, zajímavých místech, městech, významných osobnostech, historii, zvycích, tradicích, oblíbených jídlech či sportech, vzdělávání, ale i dalších oblastech života. Pokaždé dorazí studenti, kteří pocházejí ze stejných nebo jazykově příbuzných zemí, jako někteří naši žáci. Při vzájemné komunikaci pak mohou použít svůj rodný jazyk.

Každoročně pořádáme v dubnu různé akce ke Dni Země. Ve čtyřletých intervalech je jeho náplní prezentace různých zemí světa. Obvykle zapojujeme právě děti původe z různým zemí. Mnohdy pomohou i jejich rodiče. Třídní kolektiv pak prezentuje na školní zahradě danou zemi. Děti po skupinách procházejí s „cestovním pasem“ a nechávají si potvrzovat návštěvu jejich země.

Významnou tradiční akcí se stala květnová „Zahradní slavnost“ jako oslava Svátku sousedů a Dne dětí. Tato jednodenní akce si klade za cíl posílit občanskou soudržnost místní komunity, upevnit vědomí o sounáležitosti obce, školy a veřejnosti. Do realizace se zapojuje nejen škola, ale i místní spolky, žáci a rodiče. Cíleně zveme k účasti i rodiny cizinců, aby pocit sounáležitosti také prožili. Každoročně dorazí kolem 1500 návštěvníků.

V pátém a šestém ročníku zpočátku školního roku pořádáme adaptační a socializační kurzy s cílem zapojit nové žáky žáků, tedy i případné cizince do třídních kolektivů. Do práce s dětmi s OMJ se aktivně zapojuje i školní družina.

Od roku 2005 je součástí naší školy i přípravná třída. Ke zřízení přípravné třídy nás vedly zkušenosti s prací s nadanými dětmi, se začleňováním dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí do ZŠ, zvyšující se počet cizinců a dětí s různými obtížemi. Základním cílem přípravné třídy je dopomoci dětem získat dostatečnou jistotu a zralost, jež jsou potřebné ke vstupu do školy. Důležitým motivem je i dostatečné osvojení českého jazyka před nástupem do 1. ročníku a zabránění adaptačním problémům dětí.

K současnému stavu jsme dospěli mimo jiné díky aktivní spolupráci se zahraničními školami. V rámci projektů Erasmus a Comenius jsme navštívili a inspirovali se ve Švédsku, Dánsku. Díky osobním kontaktům našich pedagogů jsme měli možnost navštívit školy ve Velké Británii a Nizozemsku. Městská část Praha 4 v rámci česko-švýcarské spolupráce umožnila vzájemný kontakt s řediteli a školami v Curychu.

Mimo jiné jsme viděli, jak fungují asistenti pedagoga. V severských zemích se jedná i o cizince, kteří jsou registrováni na úřadech práce a dostávají možnost rekvalifikace s praxí na školách. Tyto školy pak v případě spokojenosti uchazeče zaměstnají. Před několika lety jsem proto souhlasil se spoluprací se spolkem META a umožnil praxi právě cizincům, kteří procházeli kurzem asistenta pedagoga. Někteří z nich na naší škole zůstali pracovat. Jejich přítomnost je i pro děti důkazem, že se dá česky naučit. A když je potřeba mohou od našich asistentek dostat vysvětlení některého pojmu v jejich rodném jazyce. Dvě z asistentek s ohledem na jejich vysokoškolské vzdělání i osvojení češtiny si začaly doplňovat pedagogické vzdělání, které jim umožní i učit. Švýcarský model zapojování asistentů pedagoga z řad dobrovolníků nebo učitelů, kteří odešli do starobního důchodu, jsme zavedli také.

Jako fungující element bych si dovedl představit zřízení školního sociálního pedagoga, který je například ve Švýcarsku prodlouženou rukou zřizovatele a poskytuje pomoc nejen dětem, ale i jejich zákonným zástupcům. V dalších letech hodláme doplnit školní knihovnu o tituly psané v cizích jazycích. Oslovujeme rodiče – cizince, aby knížky, z nichž jejich děti odrostly, nevyhazovali, ale věnovali škole.

Chceme podporovat v rámci přípravy místního akčního plánu případné vytvoření třídy pro výuku češtiny pro cizince na vybrané škole, kde by se po nástupu dítěte s OMJ do školy minimálně 3 měsíce výuka realizovala. Poté by se dítě vrátilo na svoji spádovou školu.

Jako negativní vidím na současném stavu zdlouhavou cestu k financím, které by výuku češtiny jako cizího jazyka podporovaly. Existují zde i administrativní bariéry, kdy je žádost o grant psána na konkrétní děti, ale během roku může dojít ke změně ve složení. Pedagogické

poradny odmítají přijmout k vyšetření děti a dávat doporučení k podpůrným opatřením, neboť neznalost češtiny nespadá do § 16. V poslední době narůstá i počet dětí, které jsou občany ČR, ale jejich mateřský jazykem čeština není. Na tyto děti pak finance získat nelze. Ideálním stavem by byl v prvním roce zvýšený normativ například o 50%, v druhém roce pak 25% a od třetího roku by se dalo předpokládat, že děti si již češtinu osvojí. V této oblasti je problémů více než dost a je potřeba urychleně nastavit smysluplný systém v rámci českého školství.